

Опис курсу

«Соціологія безпеки» є навчальною дисципліною зі спеціальності 054 – соціологія, для освітньої програми другого (магістерського) рівня вищої освіти, яка викладається у 4 семестрі в обсязі 3 кредитів

На сьогоднішній день безпека є одним з найбільш актуальних напрямків сучасної соціології. Навчальна дисципліна «Соціологія безпеки» передбачає формування уявлень про теоретико-методологічні основи соціології безпеки. У курсі запропоновано розглянути основні концепції соціальних, політичних, екологічних, економічних загроз і ризиків, сутність та значення безпеки у гуманітарному й геокультурному аспектах.

Сучасний світ стрімко змінюється, і ці зміни однаково відчутні для традиційно слабких, уразливих і для благополучних суспільств. Російське вторгнення в Україну і можлива агресія Китаю проти Тайваню загрожують створити світ, який визначається небезпекою, безладом і розбратом. Світ зіткнувся з найбільшим за кілька десятиліть ризиком ескалації загроз до рівня "неконтрольованого конфлікту" із застосуванням ядерної зброї. Складна соціальна динаміка в умовах мілітаризації і підвищеної конфліктності актуалізує соціологічний аналіз широкого спектру проблем, починаючи з встановлення соціального порядку і адаптації, і завершуючи пошуком шляхів пом'якшення соціальної напруги. У мирних умовах достатку, розміреного та спокійного життя цінність безпеки відходить на другий план і не актуалізується. Але соціальні потрясіння, лиха, війни, пандемії, терористичні акти, екологічні катастрофи загострюють її значення, виводять в число найбільш затребуваних суспільством. Потреба в безпеці має об'єктивний характер, оскільки всі люди вразливі, незалежно від їх фізичних даних, володіння багатством, владою, іншими ресурсами. Безпека є найбільшою потребою людини, за відсутності якої не може існувати ані сама людина, ані суспільство, ані держава. Необхідною умовою нормальної життєдіяльності будь-якого суспільства є суспільний порядок, від рівня якого залежить спокій та безпека людини. Недооцінка або ігнорування проблем безпеки на усіх рівнях соціальної організації не тільки призводять до певних утрат, а й неминуче до падіння життєздатності (зниження якості життя), навіть до загибелі відповідних її елементів (суб'єктів). Навчальна дисципліна спрямована на формування умінь та навичок забезпечення різних видів (соціальної, політичної, економічної, духовної і т. д.) і рівнів (особистої, регіональної і глобальної) безпеки, здійснення макро-, мезо- і мікроаналізу середовища з метою діагностики загроз безпеці. Проблема безпеки – це питання самозбереження та забезпечення життєдіяльності людської цивілізації

Мета: забезпечити студентів систематизованими знаннями основних засад формування безпекового середовища, які дозволять їм розв'язувати професійні спеціалізовані завдання щодо адекватного реагування на небезпеки, загрози, ризики, виклики та невизначеності, які характеризують сучасність.

Завдання вивчення дисципліни «Соціологія безпеки» полягають у:

- набутті студентами теоретичних і практичних знань щодо особливостей безпеки держави, людини, суспільства;
- вмінні спілкуватися з представниками інших професійних груп (експертами інших галузей знань) щодо виявлення небезпек (сучасних загроз, ризиків, викликів та невизначеностей) їх ідентифікації, з метою здійснення конкретних заходів щодо їх мінімізації, локалізації чи ліквідації задля підвищення рівня безпеки як у світі так і в Україні;
- формуванні у студентів абстрактного мислення, аналізу, синтезу і узагальнення актуальних проблем безпекового середовища, в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України.

У результаті навчання магістранти мають не лише продемонструвати масив теоретичних знань, але й засвоїти та використовувати ці знання у своїх самостійних практичних дослідженнях з тематики курсу.

Основна література:

1. Соціологія: теорії середнього рівня: навчальний посібник / за наук. ред. Ю. Ф. Пачковського. Київ: «Каравела», 2020. 356 с.
2. Сидорчук О. Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення [Текст]: монографія / О. Г. Сидорчук. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492.
3. Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України: навчальний посібник: у 2-х ч.: Ч. I / В. А. Омельчук, М. П. Стрельбицький, С. Г. Гордієнко та ін.; за заг. ред. А. М. Кислого і М. П. Стрельбицького. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 304 с
4. Про основи національної безпеки України: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. №39. Ст. 351 (із змінами). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
6. СІПРІ 2021: Щорічник: озброєння, роззброєння та міжнародна безпека: Пер. з англ./Стокгольм. міжнар. ін-т дослідження миру; Укр. центр екон. і політ. досліджень ім. О.Разумкова; Редкол. укр. вид.: О.Мельник (керівник проекту) та ін. – К.: Заповіт, 2022. 724с. https://razumkov.org.ua/images/sipri/SIPRI_2021_ukr.pdf
7. Соціологічний моніторинг «Українське суспільство» після 16 місяців війни / <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/prezentaciya-monitoringu-2023.pdf>
8. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, В. А. Смолій, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. 552 с.
9. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології. Колективна монографія / В. Ворона, В. Казаков, Н. Отрешко, В. Пилипенко, В. Резнік, В. Степаненко; за заг. ред. В. Резніка. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/2022-istoriko-teoretichnij-analiz-doslidnickih-program.pdf>
10. Комплексні вимірвальні інструменти в соціологічних дослідженнях: розроблення, адаптація, обґрунтування достовірності [Є. Головаха, С. Дембіцький, Н. Паніна та ін.]; за наук. ред. Є. Головахи та С. Дембіцького. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. – 405 с.
11. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри; за ред. Л.Г. Скокової. Київ: Інститут соціології НАН України, 2021. 295 с. https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/monografiya21_04_22.pdf
12. Резнік О. Вибір українців між свободою та безпекою під час війни <https://dif.org.ua/article/oleksandr-reznik-vibir-ukrainsiv-mizh-svobodoyu-ta-bezpekoyu-pid-chas-viyuni>
13. Калашнікова Л. В. Концептуалізація понять «безпека», «безпека життєдіяльності» у межах сучасної соціологічної науки. «Молодий вчений» № 12 (39) грудень, 2016 р. С. 122-128. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/31.pdf>
14. Біла книга Служби безпеки України та розвідувальних органів України як інструмент демократичного цивільного контролю <https://szru.gov.ua/download/white-book/WB-2021.pdf>

15. Beck U. Die Risikogesellschaft: Auf dem Weg in eine andere Moderne. Frankfurt. — М., 1986.
16. The Global Risks Report 2022, 17th Edition, is published by the World Economic Forum.
17. Niklas Luhmann. Der Begriff Risiko. In: N. Luhmann. Soziologie des Risikos. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 1991, S. 9-40.
18. Anthony Giddens. Fate, Risk and Security. In: A. Giddens. Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. Cambridge: Polity Press, 1991, p.109–143
19. Oxford Advanced Learner's Dictionary (1995). URL: <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/security>

Додаткова література:

1. Аналітичний звіт за підсумками проведення Львівського безпекового форуму 2018. Економіка війни чи війна економік URL : https://www.lvivsecurityforum.org/LSF_broshura_final_web.pdf
2. Культура безпеки в ядерній енергетиці: Підручник. / В.В. Бегун, С.В. Широков, С.В. Бегун, Є.М. Письменний, В.В. Литвинов, І.В. Казачков. – К., 2012. – 539 с.
3. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – К. : НІСД, 2017. – 496 с.
4. Рущенко Ігор Війна цивілізацій: анатомія російсько-українського конфлікту. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2020. 436 с.
5. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України : аналіт. доп. / О. О. Резнікова, В. Ю. Цюкало, В. О. Паливода, С. В. Дрьомов, С. В. Сьомін. К.: НІСД, 2015. 58 с. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-08/1_Siomin-8f832.pdf
6. Качинський А.Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень: монографія. Київ: НІСД, 2013. 104 с.
7. Качинський, А. Б. Безпека, загрози та ризик / А. Б. Качинський. Київ: ІПНБ РНБО; НА СБ України, 2004. 472 с.
8. Качинський, А. Б. Засади системного аналізу безпеки складних систем / А. Б. Качинський. Київ: ДП «НВІЦ «Євроатлантикінформ», 2006. 336 с.
9. Геополітичні орієнтації населення і безпека України. За даними соціологів / упоряд. М. О. Шульга. Київ : ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2009. 88 с.
10. Гібридні загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і Східного партнерства. К.: Центр глобалістики «Стратегія XXI», 2018. – 106 с.
11. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: Навчальний посібник. К.: КНТ, 2006. 280 с. (Серія: Національна і міжнародна безпека)
12. Парахонський Б.О., Яворська Г.М. Зовнішня політика України в умовах міжнародного безпекового середовища: аналіт. доп. К.: НІСД, 2015. 100 с.
13. Глобальна та національна безпека: підручник / за заг. ред. Г.П.Ситника, Ю.В.Ковбасюка. – К.: НАДУ, 2016. – 1133

Посилання на інформаційні ресурси

1. Інститут соціології НАН України (Київ): [http:// i-soc.com.ua/ukr/index.php](http://i-soc.com.ua/ukr/index.php)

2. Соціологія: теорія, методи, маркетинг:
<https://i-soc.com.ua/ua/edition/journal/>
3. Український соціум. Науковий журнал (Київ):
<http://www.ukr-socium.org.ua>
4. Центр Разумкова:
<https://razumkov.org.ua/>
5. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва: <http://dif.org.ua>
6. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС): <http://www.kiis.com.ua>
7. Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка:
<http://www.uisr.org.ua/monitoring>
8. День. Щоденна всеукраїнська газета:
<https://day.kyiv.ua/uk>
9. Дзеркало тижня. Міжнародний громадсько-політичний тижневик:
<https://dt.ua/gazeta/>
10. Національна безпека і оборона. Журнал (Центр Разумкова):
<http://old.razumkov.org.ua/ukr/journal.php>
11. Київський Безпековий Форум. Онлайн дискусія КБФ. URL :
<https://ksf.openukraine.org/ua>
12. Інститут вивчення війни (*Institute for the Study of War, ISW*)
https://militarist-monitor.org/profile/institute_for_the_study_of_war/;
<https://www.understandingwar.org/>
13. Національний інститут стратегічних досліджень
<https://niss.gov.ua/>
14. Платформа Прометеус <https://prometheus.org.ua/>
15. Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень
Національної академії наук України <https://impeer.org.ua/>